

POROČILA

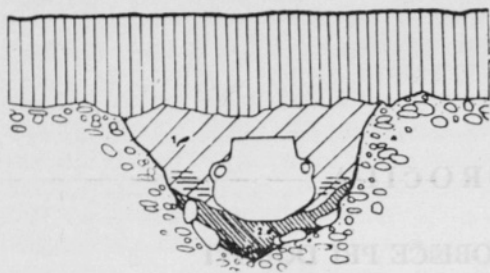
ILIRSKO GROBIŠČE PRI DOBOVI

France Starè

8. novembra 1950 je bil obveščen Arheološki seminar ljubljanske Univerze o nekih starinskih najdbah v okolici Dobove. Iz pjasnil stud. phil. Staneta Škalarja je bilo razvidno, da gre za predzgodovinsko grobišče ter da je najdišče zaradi kopanja gramozne jame ogroženo. Arheološka sekcija Slovenske akademije znanosti in umetnosti je spoznala, da je najdišče pomembno in da ga je nujno treba zavarovati, posebno še, ker je tov. Škalar prinesel v Arheološki seminar nekaj predmetov, ki so jih delavci izkopali že pred minulo vojno; zato je sekcija takoj ukrenila vse potrebno.

Najdbe izvirajo iz planih, žganih predzgodovinskih grobov, ki jih uničuje razširjajoča se gramozna jama. Ta leži v ravnini južno od ceste Dobova—Veliki Obrež, v območju KLO Dobova, na opuščenih njivah nekdanjih posestnikov Vidmar Ane iz Vel. Obreža št. 5 in Šeperja Jožeta iz Podvinja. Gramozna jama je sedaj last KLO Kapele. Kakor je povedal nadzornik gramozne jame tovariš Cvetko, so tu v letih odkopali in uničili okoli 50 grobov. Vsi so ležali plitko pod rušo in so poleg sežganih kosti vsebovali različne manjše lončene posode in precej bronastih predmetov; železnih predmetov pa niso našli. Tov. Cvetko je še pred vojno dalj časa zbiral te predmete, bili pa so razen dveh (glej risbo 6 in sliko 1 in 2) med vojno vsi uničeni. Med temi bronastimi predmeti so bili najbolj pogosti prstani iz bronaste žice, zviti v več kolobarjev, s petljami na konceh, bronasti amuleti podobni risbi 6 in sl. 1, glinasta vretenca in fibule očalarke. Bajе je bila med predmeti tudi polmesečasta britev.

Zaradi podrobnejše determinacije grobišča in zaradi neposredno ogroženega severovzhodnega roba gramozne jame, kjer smo našli v zemeljskem profilu sledove grobov, smo odkopali in preiskali ta del terena (glej risbo 8). Ugotovili smo dva groba ter ostanke še drugih dveh, ki sta bila nedavno uničena.

PROFIL GROBA .a.

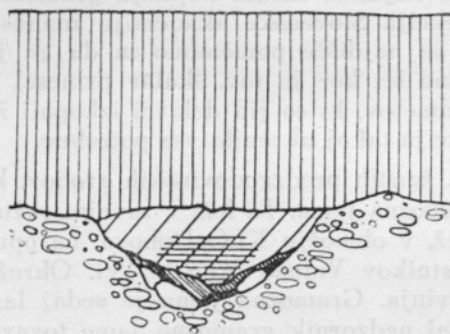
RISBA 1

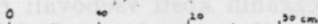
TLORIS GROBA .a.

RISBA 2

PROFIL GROBA .b.

RISBA 3

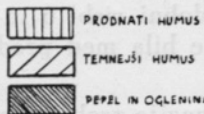

TLORIS GROBA .b.

RISBA 4

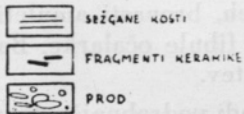
LEĀENDA

PRODNI HUMUS

TEMNEĀI HUMUS

PEPEL IN OĀLENINA

SREĀANE KOSTI

FRAGMENTI KERAMINE

PROD

Grob a)

Ta grob je deloma odkril že tov. Škalar in našel v njem urno (risba 5), vendar pa pri odkopu ni poškodoval grobne jame. To smo preiskali in ugotovili tole: pod 20—25 cm debelo plastjo prodnatega humusa se pričinja savski prod, vanj je bila ukopana 52 cm globoka, lijakasta grobna jama. Ta je bila na dnu obložena z desetimi večjimi rečnimi oblicami in fragmenti keramike. Nad to oblogo je bila plast pepela, pomešana tu in tam s koščki oglja. Nad pepelom je bila temnejša zemlja z ostanki sežganih človeških kosti. Izkopana žara je stala na plasti pepela v temni zemlji (risba 1 in 2). V grobu so bili tile predmeti:

1. Fragmentirana, danes sestavljena majhna urna iz sivkatorumene pečene, z drobnim peskom pomešane ilovice. Ostenje posode je nekoliko mehanično zglajeno. Dno je ravno, največji obod je močno zaobljen in poudarjeno prehaja v visok, skoraj cilindričen vrat s pokončnim ustjem. Ob prehodu v vrat sta dva majhna ročaja, od katerih je eden nekoliko poškodovan (P. 8159,¹ risba 5).

Premer dna 8,5 cm, ustja 14,8 cm, največjega oboda 20,8 cm, višina vratu 7,6 cm, celotna višina 18,6 cm.

2. Devet fragmentov verjetno iste posode, izdelane iz dobro rdečečrno prepečene ilovice. Fragmenti imajo zglajeno površino (P. 8162).

Velikost fragmentov od $6,0 \times 4,5$ cm do $2,9 \times 2,6$ cm.

3. Fragment ustja večje posode iz sivorjave žgane, s peskom pomešane ilovice. Ustje je široko navzven zavihano in na notranji strani profilirano (P. 8161).

Velikost fragmenta $6,5 \times 4,2$ cm.

4. Majhen fragment verjetno bronaste obročka iz žice s profiliranim presekom (P. 8160).

Dolžina fragmenta 2,1 cm, premer 0,2 cm.

Grob b)

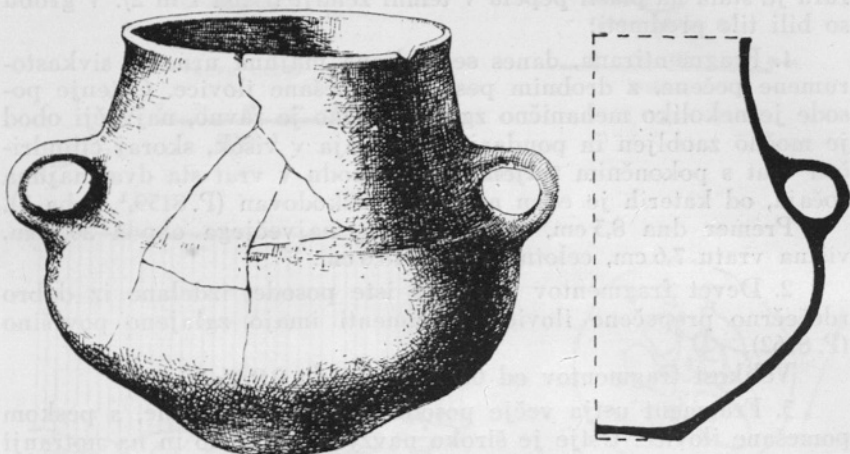
Zahodno od groba a) smo odkrili grob b), ki je bil popolnoma nedotaknjen. Po strukturi se ta grob ujema s prejšnjim grobom. Pod 25 cm debelim prodnatim humusom je bil savski prod, vanj je bila ukopana ploščka, le 7—10 cm globoka okrogla grobna jama s premerom 25—28 cm. Njeno dno je bilo oblo obloženo s šestimi velikimi rečnimi oblicami in s fragmenti zelo grobe, debele keramike. Nad to oblogo je bila kake 3—4 cm debela plast pepela s koščki oglja, nad njo pa temna, skoraj črna zemlja s sežganimi in kalciniranimi človeškimi kostmi (ris. 3 in 4). V tej plasti smo našli:

¹ Prva številka v oklepaju je inventarna številka predmetov, ki so sedaj v Narodnem muzeju v Ljubljani.

1. Osem fragmentov zelo grobe keramike, izdelane iz sivkasto-rumeno žgane, močno s peskom pomešane ilovice. Fragmenti pripadajo večji posodi. En fragment, ki morda pripada drugi posodi, ima sledove rebra s prstnimi odtisi (P. 8166).

Velikost fragmentov od $9,7 \times 7,6$ cm do $2,8 \times 2,2$ cm.

2. Nasilno zdrobljena in zvita, v ognju močno poškodovana ploščata bronasta zapestnica, z rahlim vzdolžnim rebrom po sredi in drobno vzdolžno zarezo ob spodnjem in zgornjem robu. Proti koncu se zapestnica nekoliko zožuje, na konceh (ohranjen je le

Risba 5.

eden) pa je zožena v ploščato žico, ki je svitkasto nazaj zavita (P. 8164, ris. 7 in sl. 5).

Ohranjena dolžina fragmentov 41,9 cm, širina od 1,4 cm do 0,7 cm.

3. Dva fragmenta bronaste, spiralno zvite žice (saltaleon), ki sta bila v ognju močno poškodovana (P. 8165).

Dolžina 2,1 in 0,9 cm, premer 0,7 cm, debelina žice 0,2 cm.

Med groboma a) in b) smo opazili ostanke popolnoma porušenega groba c), pod njim pa smo našli na dnu gramozne jame:

1. Dva fragmenta dna srednjevelike črnorjave žgane posode (P. 8168).

Premer dna okoli 10,0 cm.

Zahodno od groba b) smo prav tako določili v zemeljskem profilu porušen grob d), nismo pa našli nobenih fragmentov keramike ali drugih predmetov.

Kot omenjeno, sta se od predmetov, ki jih je v letih zbral tov. Cvetko, ohranila le dva:

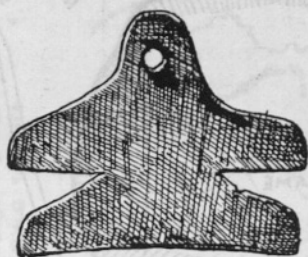
1. Ulit ploščat bronast amulet trapezaste oblike. Na zgornjem kraku je luknjica za obešanje, po dva kraka na vsaki strani pa verjetno pomenita človekove roke in noge (P. 8157, ris. 6, sl. 1).

Višina amuleta 3,5 cm, dolžina 4,2 cm.

2. Popolnoma ohranjena bronasta fibula očalarka s polno spirhalno zvito osmico (P. 8158, sl. 2).

Dolžina fibule 7,4 cm, premer večjega svitka 3,2 cm, premer svitka osmice 1,7 cm.

Kljub pičlemu številu izkopanin je gradivo grobišča pri Dobovi toliko značilno, da dopušča približno kulturno in časovno opredelitev. Žgane pokope z žarami, kakršne imamo v Dobovi, poznamo v Sloveniji skozi vso železno dobo. V okviru tega načina pokopa pa razlikujemo nekaj tipov grobov, ki se uvrščajo v dve skupini: v sku-

Risba 6.

Risba 7.

pino žganih grobov z izrazito kamnito konstrukcijo in v skupino preprostih žganih grobov. Prva skupina je zastopana predvsem na Vačah,² v Mariboru,³ na Bledu⁴ in deloma v Podzemlju,⁵ druga pa na Zg. Hajdini pri Ptujju,⁶ v Ljubljani⁷ in verjetno tudi na Bledu.⁸

² Hoernes, Zur Chronologie der Gräberfunde von Watsch, Wiener Prähistorische Zeitschrift, I, 1914, str. 59 in sledeče. Obsežnejša študija o Vačah je v pripravi.

³ Časopis za zgodovino in narodopisje, 1955, str. 38—40, Sl. 28—30.

⁴ Gradivo še ni objavljeno. Grobišče je l. 1949 izkopaval Narodni muzej v Ljubljani.

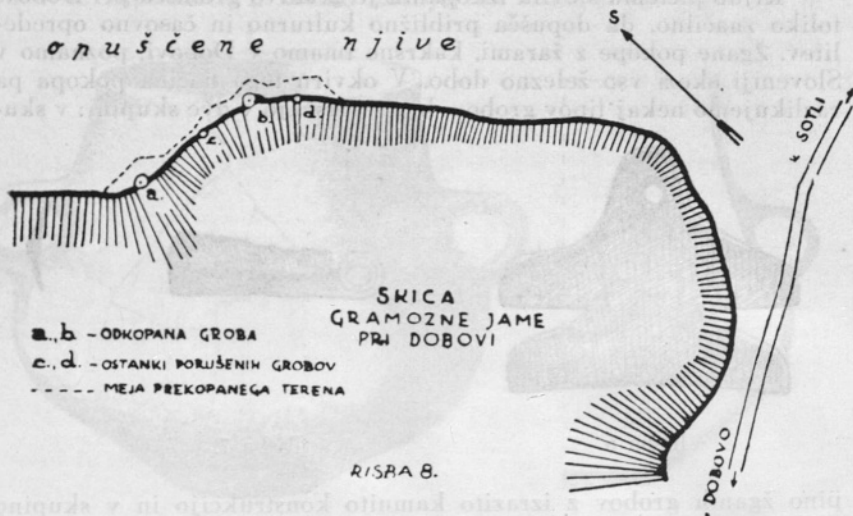
⁵ Hoernes, l. c., II, 1915, str. 119 in sledeče. Gradivo še ni podrobneje objavljeno.

⁶ Študija o ilirskem grobišču iz Zg. Hajdine je v tisku za Arheološki vestnik SAZU 1950.

⁷ Gradivo še ni objavljeno v celoti. Grobišče je l. 1948 in 1949 izkopavala Arheološka sekcija SAZU. Glej Arheološka poročila SAZU za l. 1948, Ljubljana 1950, str. 7 in sledeče.

⁸ Leta 1950 je Narodni muzej v Ljubljani rešil popolnega uničenja en žgan grob. V neposredni okolici je verjetno pričakovati še drugih grobov. Inventar izkopanega groba še ni objavljen.

Grobove iz Dobove bi lahko formalno prištelj k drugi skupini, zanimivo pa je, da sta bili grobni jami groba a) in b) obloženi z velikimi prodniki in fragmenti keramike. Seveda je vprašanje, ali so ti fragmenti keramike res obloga grobne jame ali pa so le kulturni pridevek. Bronasti predmeti iz groba a), posebno pa iz groba b), kažejo precej močne sledove ognja (posebno zapestnica) in nasilnega uničenja. Isti pojav smo opazovali tudi na grobišču v Ljubljani.⁹

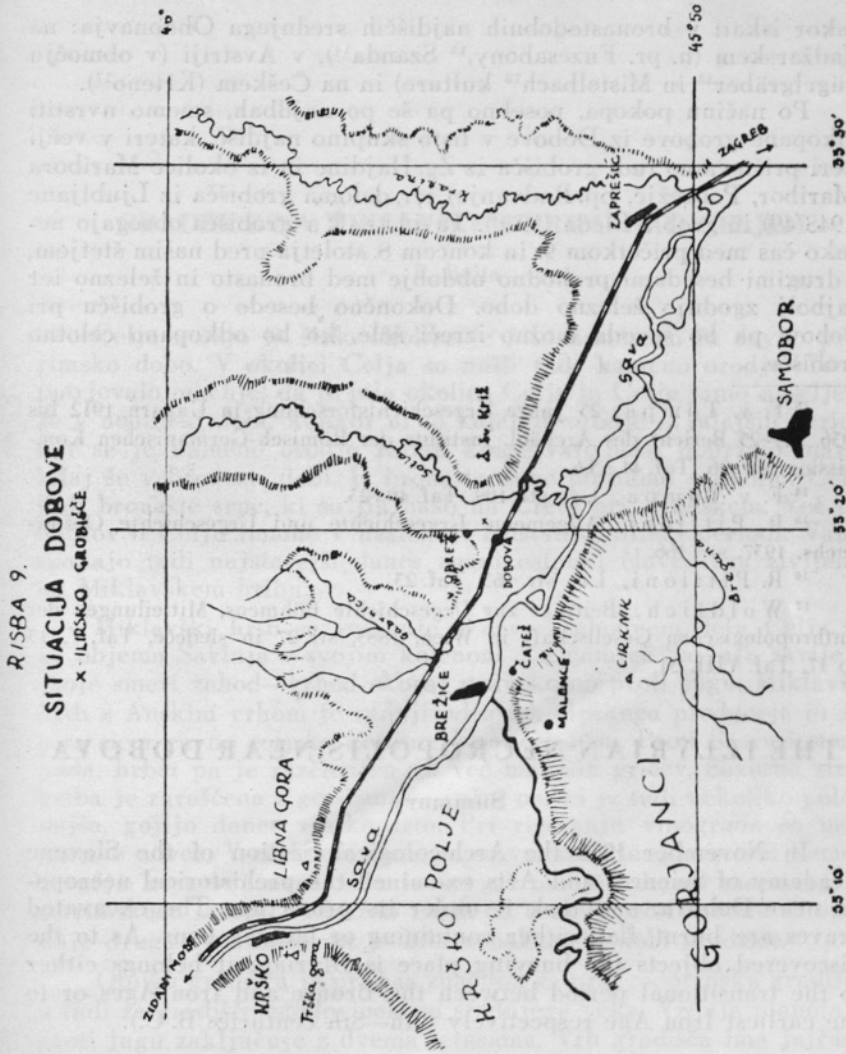

Najbolj značilne najdbe dobovskega grobišča so nedvomno urna iz groba a), dalje spiralna bronasta zapestnica iz groba b) ter amulet in fibula očalarka. Podobne oziroma identične urne poznamo iz grobišča na Zg. Hajdini pri Ptuju (glej opombo 6), iz grobišča v Mariboru (glej opombo 5), s Pobrežja pri Mariboru¹⁰ in iz Sp. Radvanja.¹¹ Zelo podobno posodo so odkopali v nekem grobu na Bledu (glej opombo 8). Glavna značilnost teh posod je kroglast ali nekoliko bikoničen trup s precej visokim cilindričnim ali nekoliko koničnim vratom ter dva majhna ročaja ob poudarjenem prehodu v vrat. Dobovškemu amuletu zelo podobne primere poznamo iz omenjenega grobišča v Mariboru. Strnjene najdbe fibul očalark poznamo iz Zg. Hajdine pri Ptuju, iz Maribora, iz Ljubljane, iz Tržišča pri Cerk-

⁹ Skoraj vsi bronasti predmeti so bili nasilno uničeni in v ognju močno poškodovani.

¹⁰ Časopis za zgodovino in narodopisje, 1959, str. 194—196, Pril. sl. 1—11.

¹¹ Neobjavljeno. Gradivo je v zbirki Mariborskega muzeja.

nici¹² in z Bleda (glej opombo 4). Na teh najdiščih so najpogostejše oblike očalark z osmico. Podobne zapestnice, kot je naša iz Dobove, mi s področja Slovenije niso znane. Analogije moremo vse-

¹² W. Schmid, Archäologischer Bericht aus Krain, Jahrbuch für Altertumskunde, Wien, 1910, str. 105 in sledeče. Müller, Typische Formen aus den Archäologischen Sammlungen des Krainischen Landesmuseums »Rudolfinum« in Laibach, 1910. Taf. XIII, 6. Grobišče je precej mlajše kot so starejši grobovi na Vačah, tudi fibule očalarka so mlajšega datuma.

kakor iskati v bronastodobnih najdiščih srednjega Obdonavja: na Madžarskem (n. pr. Fuzesabony,¹³ Szanda¹⁴), v Avstriji (v območju Hügelgräber¹⁵ in Mistelbach¹⁶ kulture) in na Češkem (Křteno¹⁷).

Po načinu pokopa, posebno pa še po najdbah, smemo uvrstiti odkopane grobove iz Dobove v tisto skupino najdišč, kateri v večji meri prištevamo tudi grobišča iz Zg. Hajdine in iz okolice Maribora (Maribor, Pobrežje, Sp. Radvanje) ter deloma grobišča iz Ljubljane (1948/49) in grob z Bleda (1950). Ta ilirska grobišča obsegajo nekako čas med pričetkom 9. in koncem 8. stoletja pred našim štetjem, z drugimi besedami prehodno obdobje med bronasto in železno ter najbolj zgodnjo železno dobo. Dokončno besedo o grobišču pri Dobovi pa bo seveda možno izreči šele, ko bo odkopano celotno grobišče.

¹³ F. v. Tompa, 25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn 1912 bis 1936, 24—25 Bericht des Archäol. Instituts der Römisch-Germanischen Kommission, str. 96, Taf. 41 : 5,6.

¹⁴ F. v. Tompa, l. c., str. 108, Taf. 49 : 23.

¹⁵ R. Pittioni, Allgemeine Urgeschichte und Urgeschichte Oesterreichs, 1937, str. 166.

¹⁶ R. Pittioni, l. c., str. 163, Taf. 25.

¹⁷ Woldřich, Beiträge zur Urgeschichte Böhmens, Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, 1885, str. 27 in sledeče, Taf. V, 15 do 17, Taf. VIII, 31.

THE ILLYRIAN NECROPOLIS NEAR DOBOVA

Summary

In November 1950 the Archæological Section of the Slovene Academy of Sciences and Arts examined the prehistorical necropolis near Dobova, and took it under its protection. The excavated graves are burnt, flat, either containing or lacking urns. As to the discovered objects the burying place is Illyrian; it belongs either to the transitional period between the Bronze and Iron Ages or to the earliest Iron Age respectively (9th—8th centuries B. C.).

Slika 1.

Slika 2.

Slika 3.